

doc. dr. sc. Žana Mrkonjić
Sveučilište u Mostaru, Mostar, BiH
zana.mrkonjic@sve-mo.ba

OD BRITANSKE KONSTANTNE POLUPRIPADNOSTI DO POTPUNOG IZLASKA IZ EUROPSKE UNIJE

Pregledni rad

Sažetak

Velika Britanija je referendumom odlučila napustiti EU. Od prvih ekonomskih združivanja europskih zemalja, pokazivala je interes isključivo za stvaranje liberalnih integracija u kojima bi Britanci maskimalno sačuvali svoju autonomnost, odbacujući reciprocitet u bilo kojem smislu. Neadekvatna veličina tržišta prouzročila je nezadovoljavajući gospodarski rast i razvoj, ali i implicirala zahtjevi-ma za članstvom u europskim integracijama. Polupripadnost EU i otvorena sklo-nost Americi na jednoj strani i stalni rast euroskeptita na drugoj, rezultirala je BEXIT-om odnosno referendumom koji je izrazio negativan stav većine Britanaca prema ostanku u EU, odnosno utvrdio stajalište, desetljećima popularizirano, da je EU projekt protiv interesa naroda i njihovog suvereniteta. Ovaj rad je svoje-vrsna analiza ponašanja i uloge Velike Britanije u europskim integracijama od prvih europskih združivanja do referendumske odluke Britanaca da napuste EU.

Ključne riječi: *Velika Britanija, europske integracije, Brexit*

JEL: F36, F40

1. ULOGA AMERIKE U OBNOVI POSLIJERATNE EUROPE

Krizu koja je pogodila Europu nakon Drugog svjetskog rata, (Njemačka je 1947. godine bilježila samo 27% predratnog obima industrijske proizvodnje i manje od 80% poljoprivredne, kritično stanje u raspoloživosti ugljena i čelika, visoka inflacija samo u Francuskoj 50%, iscrpljene devizne rezerve, nedostatak dolara za rastući uvoz iz SAD-a, tadašnji britanski premijer W: Churchill je opisao (Hadžiahmetović, A. 2005.): „Na što se to svela Europa? Mase izmučenih, gladnih i izbezumljenih ljudi promatraju ruševine svojih gradova. Gledaju u pravcu tamnog horizonta, pribijavajući se kakvu nam novu opasnost donosi budućnost-tiraniju ili teror? Među pobjednicima nesloga, među poraženima - tupa tišina i beznade. Što nam je u takvoj situaciji činiti? Moramo izgraditi ujedinjene države Europe.“

SAD su zastupale tezu kako ujedinjena Europa može kontrolirati njemački nacionalizam, njemačko-francuski antagonizam i zaustaviti „istočnjački“ komunizam. Monnetov plan u Francuskoj je podrazumijevao preuzimanje ključne uloge u ekonomskom razvoju od Njemačke i leadersku poziciju Francuske. Slične ambicije bile su potaknute i „imperijalnim iluzijama“ Velike Britanije koja je zamišljala da bude lider nove sile s članicama Komonvelta i zemljama zapadne Europe.

S jedne strane SSSR, na čelu sa Staljinom čekao je da Europa padne na koljena kako bi preuzeo nad njom kontrolu, a s druge SAD je slao jasne poruke, kako je spreman preuzeti inicijativu i „okončati katastrofalnu situaciju u Europi“. Nastale su jasne ideološke, ali i interesne podjele u Europi između bivših saveznika i to SSSR-a s jedne, te Velike Britanije, Francuske i SAD-a s druge strane. Ta dva bloka odmjeravala su snage više od 40 godina. Europa se počela obnavljati prvenstveno uz pomoć SAD-a. Na inicijativu Velike Britanije i Francuske okuplja se 16 zemalja Europe, uspostavlja se Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEES) i aktivno se sudjeluje u programu američke pomoći, u kojoj „najveći dio Marshallovog kolača“ ide Velikoj Britaniji. Privredna suradnja zapadno-erupskih zemalja u poslijeratnom razdoblju upravo se odvijala unutar OEES. Britanci su zastupali stanovište da OEES treba biti organizacija s minimalnim ovlaštenjima, odnosno samo onoliko koliko je potrebno da se udovolji američkom zahtjevu. Nasuprot tome, Francuzi su smatrali da je potrebno da OEES ima veći utjecaj. U završnom dogovoru, prevladao je britanski pristup, jer je britanska strana imala prevagu u odnosu na ostale vodeće zemlje Europe (Jovanović, M., 2004.). U tablici 1 predstavljena je raspodjela ekonomske pomoći SAD-a prema europskim zemljama i takozvanom Marshallovom planu.

Tablica 1. Ekonomska pomoć od 3. travnja 1948. do 30. lipnja 1952. (u mil. dolara)

Zemlja	ukupno	donacije	Zajmovi
Austrija	677,8	677,8	-
Belgija-Luksemburd	559,3	491,3	68,00
Danska	273,0	239,7	33,3
Francuska	2.713,6	2.488,0	225,6
Grčka	706,7	706,7	-
Iraska	147,5	19,3	128,2
Island	29,3	24,0	5,3
Italija (uključujući Trst)	1.508,8	1.413,2	95,6
Nizozemska (Ist.Indija)	1.083,5	916,8	166,7
Njemačka (SR)	1.390,6	1.173	216,9
Norveška	255,3	216,1	39,2
Portugal	51,2	15,1	36,1
Švedska	107,3	86,9	20,4
Turska	225,1	140,1	85,0
Velika Britanija	3.189,8	2.805,0	384,8
Regionalna pomoć	407,0	407,0	
Ukupno	13.325,8	11.820,7	1.505,1

Izvor: Hadžiahmetović, A., Ekonomija Europe, Sarajevo, 2005.

SAD svoju financijsku pomoć vidi u interesu zagovaranja otvorenog globalnog gospodarstva kako bi osigurala tržište za svoje proizvode i time potaknula daljnji razvoj svojih proizvodnih potencijala (Mintas-Hodak, Lj. i sur., 2010.) pa se u tom kontekstu promatrao i Marshallov plan. Pomoć na temelju Marshallovog plana ni na koji način nije bila uvjetovana, ali su zapravo sva sredstva potrošili primatelji u SAD-u, jer je to bila jedina zemlja koja je bila u stanju osigurati traženu robu (Jovanović, M., 2004.). No, tu se američki utjecaj na Europu nije zaustavio. Kako bi neutralizirao sve veći utjecaj SSSR-a, SAD je prihvatio osigurati obranu i sigurnost u Europi i time smanjiti vojne troškove europskih država. U tu svrhu 1949. godine osnovan je novi vojni savez, North Atlantic Treaty Organisation, NATO. Nerijetki misle da je upravo NATO, pod američkim vodstvom zapravo stvarni čimbenik mira i stabilnosti na europskim prostorima, a ne Europska unija, koja nikada nije imala stvarnu moć održanja stvorene euroatlantske mirovne konstrukcije. Kako bi to mogla, po promišljanjima američkih i europskih stratega, neizbježna je njena ubrzana transformacija u centralizirani državni sustav, koji će imati stvarnu geopolitičku odgovornost i biti čvrsti oslonac američkog partnerstva i NATO-a.¹

2. (SVE)EUROPSKI POKRET I PRVO „BRITANSKO NE“

Ideja europskog ujedinjenja (sveeuropski pokret) zaživjela u drugoj polovici 40-tih godina XX. stoljeća kada je dobila široku javnu i političku potporu, a zrcalila se u tješnjoj europskoj suradnji i zajedništvu. Nažalost, trebalo je da Europa bude razorena i da dođe na rub ekonomske propasti, ne samo države koje su izgubile rat, već i države pobjednice, pa da oživi ideja o ujedinjenju. Tako je, u okviru većeg broja kasnije iznesenih ideja i prijedloga za stvaranje ujedinjene Europe, još tijekom trajanja, a i nakon Drugog svjetskog rata, bio sve prisutniji zahtjev političkog i ekonomskog povezivanja tzv. „europskih demokracija“ (Bodiroža, M., 2006.). U tom smislu iskristalizirala su se dva motiva ekonomski i politički. Potonji je bio jači, jer je trebalo stvoriti barijeru za ekspanziju komunizma na zapad. No, inspiracije za stvaranje današnje EU razlikovale su se od pristupa do pristupa:

- ◆ Unionisti- za koji su se zalagali Britanci i skandinavski narodi koji su smatrali da se jedinstvo Europe može postići kroz međudržavno dogovaranje (Jovanović, M., 2004.). Winston Churchill je bio jedan od onih političara koji su zagovarali ideju o ujedinjenu Europe u Uniju država koja bi se zvala po uzoru na SAD-e i koji je držao vrlo važnim zajedničko djelovanje zapadnih država, te je prvi korak u formiranju europske obitelji vidio između Francuske i Njemačke, držeći da suradnja između bivših neprijatelja može spriječiti potencijalne sukobe u budućnosti.

¹ <http://geopolitika.news/>, dostupno (01.07.2016.)

- ◆ Federalisti- su se zalagali za ostvarenje Europe kao federativne države naroda. Ovaj model su zagovarali Francuzi. Altier Spinelli zagovarao je brzu i sveobuhvatnu transformaciju svih država Zapadne Europe u jednu federalnu europsku državu, federalnu Europu na koju nacionalne države trebaju prenijeti izvjesna suverena prava koja su u zajedničkom interesu svih europskih naroda. Nakon Drugog svjetskog rata, Britanci i Amerikanci obnovili bi svoje nacionalne države prema prethodnom modelu. Kao što je često bio slučaj u prošlosti, na ovaj način opet bi se omogućilo Britancima, a sada i Amerikancima da oblikuju europski kontinent po modelu koji bi služio njihovim vlastitim ekonomskim i geopolitičkim interesima (Jovanović, M., 2004.)
- ◆ Sektorski pristup - oni su druga strana federalista predvođeni Jean Monnetom, Robertom Schumanom, Alcideo De Gasperijem i Paul-Henrijem Spaakom koji su se zalagali za pragmatičniji pristup koji je podrazumijevao postupnu integraciju po pojedinim sektorima s konačnim ciljem ostvarenja EU.

Upravo je proces europske integracije započeo kao sektorsko udruživanje članica u sklopu Europske zajednice za ugljen i čelik (EZUČ), da bi se kasnije integracija proširila i na druga područja, nuklearnu energiju u okviru Europske zajednice za atomsku energiju (EUROATOM) te na ostala široko definirana područja gospodarske suradnje u sklopu Europske ekonomske zajednice (EEZ). Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEES) „izbacila“ je prva na vidjelo otvoreno neslaganje između Britanije (i, možda skandinavskih država), s jedne strane, i Francuske i ostalih europskih država (koje će ubrzo nakon toga stvoriti Europsku zajednicu), s druge strane. Drugo britansko jasno razilaženje bilo je nakon „prevage“ sektorskog pristupa kada je usvojen Monnetov plan², pod političkim patronatom francuskog ministra vanjskih poslova Roberta Schumana, i uspostavljena Europska zajednica za uglj i čelik, potpisivanjem Pariškog ugovora 1951. godine. Velika Britanija je zbog ideološke odbojnosti prema federalizmu i svog izrazito snažnog protivljenja supranacionalizmu³ ostala izvan kruga država koje su započele proces europskog integriranja (Mintas-Hodak, Lj. i suradnici, 2010.). Politički pak razlozi, kojim su Francuzi htjeli osigurati zaštitu od komunističkog utjecaja s Istoka, te bili spremni žrtvovati dio vlastitog suvereniteta u korist nad-

² Jean Monnet (1888.-1979.) naziva se „ocem Europe“ jer je presudno utjecao na prvi institucionalni oblik kojim je europsko integriranje započelo tj. uspostavio je model supranacionalnih zajednica (ekonomski, vojni i politički). J. Monnet je u poslijeratnoj Francuskoj vladi kao ministar izradio Plan gospodarske obnove (modernizacije) Francuske. Plan se, između ostalog, u mnogim segmentima temeljio na tijesnoj suradnji s Njemačkom, napose na zajedničkom iskorištavanju ugljena i čelika.

³ Pojam supranacionalnosti znači osobinu „onog koji je lišen političkih ograničenja države“. Obično se vežu za međunarodne organizacije čija tijela imaju neovisnu institucionalnu infrastrukturu i koji su ovlašteni da u određenim oblastima donose obvezne norme za sve zemlje članice.

nacionalnog (Jovanović, M. 2004.) tijela te ostvarivanja djelimične kontrole nad teškom industrijom zapadne Njemačke, dali su priliku Njemačkoj da poboljša svoj nezavidni položaj i ojača svoju industriju. S ostalih četiri zemlje, također, potpisnicama Pariškog ugovora (Belgija, Nizozemska, Luksemburg i Italija), u prvih pet godina primjene Sporazuma⁴, trgovina ugljem i čelikom između šest članica porasla je za 129 %. Uspjeh EZUČ nije „tangirao“ Veliku Britaniju koja nije pristupila toj integraciji zbog svoje nesprenosti da dopusti da se pitanja od vitalnog značaja rješavaju izvan granica kraljevstva (Hadžiahmetović, A., 2006.). Držala je kako proces donošenja odluka u zajedničko ime nije demokratski i da se ne osiguravaju mehanizmi odgovornosti naspram nacionalnih država. Upravo je to bio „lakmus test“ za postojeće i buduće članice daljnjih integracijskih formacija. Četiri godine poslije, „šestorka“, na čelu s belgijskim ministrom vanjskih poslova Spaakom⁵, ponovno poziva Britaniju na razgovore u Messini (Italija) o mogućim načinima integracije, prije svega osnivanje zajedničkog tržišta te postupnog usklađivanja socijalnih politika, kao i uspostavljanje kontrole proizvodnje i iskorištavanja atomske energije. No, poziv za priključivanje procesu kreiranja europske integracije Britanija ponovno odbija, te objavljuje kako je isključivo zainteresirana za zonu slobodne trgovine. Nakon brojnih konzultacija, stvorena je Europska ekonomska zajednica (EEZ), potpisivanjem Rimskog ugovora 1957. godine. Isti dan potpisan je i Ugovor o osnutku Europske zajednice za atomsku energiju (EUROATOM), a nakon ratifikacije u svim članicama, stupili su na snagu 1. siječnja 1958. godine odnosno države potpisnice su ušle u novu supranacionalnu zajednicu pod nazivom Europska ekonomska zajednica (EEZ). Prvi uspjesi EEZ bili su sljedeći (Kandžija, V., 2003.):

- ◆ EEZ i EUROATOM počeli su s radom 1. siječnja 1958. godine, nakon što su ugovore ratificirale zemlje članice,
- ◆ različiti izvršni organi EZUČ-a, EEZ i EUROATOM-a fuzioniraju se 8. travnja 1967. godine (potpuna fuzija završena 1. srpnja 1967.

⁴ Između članica su odmah ukinute carine, subvencije i druge protekcionističke mjere diskriminativnog karaktera, koje su se odnosile na strateške robe, kako bi se razmjena odvijala po jednakim pravilima. Ugovorom su određeni i mehanizmi kojima se trebalo osigurati zblizavanje članica oko zajedničkog tržišta. Formirane su četiri institucije-Visoka vlast, Vijeće ministara, Sud i Parlament. Ta struktura predstavljat će model prema kojem su kasnije nastale institucije EU. Visoka vlast je bila uspješna u kontroli proizvodnje uglja i čelika, strateških sirovina, zajedničkog interesa Francuske i Njemačke, putem čega su i ostvareni ciljevi ekonomske i političke suradnje.

⁵ Paul-Henry Spaak (1899.-1972.) rođen u Belgiji, po političkom uvjerenju socijalist, bio je gotovo stalno u razdoblju od 1938. do 1966. belgijski ministar vanjskih poslova, ministar financija ili premijer. Zbog značajne uloge koju je imao u pripremi Rimskih ugovora, smatra se ocem zajedničkog tržišta.

- ◆ deset godina nakon potpisivanja Rimskog ugovora, 1968. godine ukinute su carine između zemalja EEZ, uspostavljena je carinska unija, a prema trećim zemljama uvedena je zajednička vanjska tarifa (ZVT)
- ◆ od 1967. godine uveden je identičan sustav poreza na dodanu vrijednost roba i usluga (PDV) i proširen je na sve zemlje članice, ali stope nisu ujednačene
- ◆ godine 1968. uvodi se zajednička agrarna politika (CAP)
- ◆ stvara se jedinstven gospodarski prostor
- ◆ trasira se ekonomska i monetarna unija
- ◆ razvija se „socijalna Europa“.

Razvijanje posljednje točke, takozvane „socijalne Europe“ zapravo je posljedica ukidanja carina i kvota na uvoz robe iz država EEZ-a, koja je značila otvaranje vlastitog gospodarstva stranoj konkurenciji. Kako bi neutralizirale negativne učinke takvog otvaranja, većina članica Unije bila je prisiljena ne samo pomagati vlastitom gospodarstvu da se ubrzano prilagodi međunarodnoj konkurenciji, nego i sanirati socijalne posljedice koje su se najčešće očitovale kroz povećanu nezaposlenost (Mintas-Hodak, Lj. i sur., 2010.). Zahvaljujući visokim stopama gospodarskog rasta (126 %), šestorka je, u tom razdoblju uglavnom još iz vlastitih proračunskih sredstava financirala socijalne programe. S vremenom su članice osnovale posebne strukturne fondove na europskoj razini: Europski fond za regionalni razvoj (European Regional Development Fund-ERDF)⁶ i Europski socijalni fond (European Social fund-ESF)⁷. Svrha je bila pomoći članicama na razini Zajednici premostiti razvojne probleme i povećanu nezaposlenost uslijed liberalizacije tržišta i stvaranja zajedničkog tržišta.

3. EFTA, BRITANSKA „LIBERALNA“ INTEGRACIJA

Gospodarski uspjeh EEZ-a nije ipak ostavio ravnodušnom Veliku Britaniju, pa je već 1956. godine predložila stvaranje svojevrsne integracije „liberalnijeg tipa“ u kojoj bi ona mogla zadržati autonomiju u vođenju ekonomske politike, odnosno predložila je stvaranje zone slobodne trgovine za industrijske proizvode u okviru OEES-a. Po tom prijedlogu Britanija bi dobila slobodan izlazak na tržište „grupe šest“ za svoje industrijske proizvode, ali bez recipičnog pristupa

⁶ ERDF za razdoblje 2014.-2020. fokusiran je na: inovacije i istraživanje, Digitalnu agendu, potporu malim i srednjim poduzećima i gospodarstvo s niskom razinom ugljika

⁷ ESF za razdoblje 2014.-2020. fokusiran je na: promoviranje zapošljavanja i mobilnosti radne snage, promoviranje socijalne inkluzije i borbe protiv siromaštva, investiranje u obrazovanje i cjeloživotno učenje i povećanje institucionalnog kapaciteta i učinkovitost javne administracije.

za poljoprivredne proizvode s europskog kontinenta. Ta se britanska kalkulacija nije svidjela 'šestorki' pa su njezin zahtjev odbili kao jednostran. Britanija se tako okreće, uglavnom, skandinavskim zemljama i već početkom 1960. godine okuplja ih i izvan EEZ-a osniva Europsko udruženje slobodne trgovine (European Free Trade Association-EFTA). Uz Britaniju EFTA-u su činile: Danska, Norveška, Švedska, Portugal, Švicarska, kasnije Island i Lihtenštajn. Cilj im je bio ukinuti međusobne carine, ali u isto vrijeme ne dirati u carine tih država prema trećim državama nečlanicama, što se značajno razlikuje od mehanizma koji je uspostavljen u EEZ-u kojim se usvajaju zajedničke carinske tarife u odnosima članica sa trećim zemljama. Upravo u provođenju tih odredbi i ostvarenja slobode kretanja roba uspostavljena je na razini EEZ-a zajednička trgovinska politika⁸ koja je omogućila zajednici nastupati kao jedinstven pravni subjekt u odnosima s trećim zemljama i biti predstavljena u međunarodnim ekonomskim organizacijama (Hadžiahmetović, A., 2005.). S druge pak strane EFTA, u kojoj su članice zadržale vlastite carinske politike, nema niti jednu zajedničku politiku i uglavnom se tržišnim zakonitostima ostavlja posao integriranja. Također, EFTA je isključila poljoprivredne proizvode što se nije svidjelo zemljama s relativno razvijenim poljoprivrednim i ribarskim sektorom kao što su Danska, Norveška i Portugal. No, cilj EFTA-e nije bio stvoriti jake integracijske veze između svojih članica, već prije svega pronaći način za uzajamno zadovoljavajuće zajedničko postojanje s EEZ-om (Jovanović, M., 2004.). U principu članice EFTA-e su više obavljale trgovinu sa zemljama članicama EEZ-a nego sa svojim partnerima iz EFTA-e. Pa je tako i Britanija uvidjela da se njezina privreda, u usporedbi s drugim članicama EFTA-e i EEZ-a, ne razvija prema očekivanjima i da bi se privredni zamah mogao ostvariti tek izlaskom na šire tržište. Tako da već godinu poslije osnutka EFTA-e, uvidjevši da mora biti dio jače i šire ekonomske grupacije, Velika Britanija podnosi zahtjev za punopravno članstvo u EEZ. S druge pak strane, stvaranje dva ekonomska bloka (EEZ i EFTA)⁹, pokazao je da OEES nije bila dovoljna i jaka organizacija koja bi mogla unaprijediti gospodarsku suradnju

⁸ Osnivački ugovor EEZ-a predvidio je „četiri velike slobode“ što je predstavljalo ključnu odrednicu unutarnje trgovinske politike: slobodu kretanja robe, slobodu kretanja ljudi i radne snage, slobodu obavljanja usluga, slobodu kretanja kapitala. Svaka od njih podrazumijevala je eliminiranje bilo kakvih barijera slobodnom protoku, unutar integracije, i kreiranje zajedničkog tržišta. Princip slobode kretanja roba odnosio se na: eliminiranje carina i drugih barijera istog ili sličnog efekta između zemalja članica te eliminiranje kvantitativnih i drugih ograničenja trgovini robama unutar integracije. U svrhu postizanja ovog cilja, uspostavljena je carinska unija s prijelaznim periodom postupnog snižavanja tarifa unutar integracije i uspostavljanja zajedničke carinske tarife prema trećim zemljama. O kakvom značaju za sve zemlje članice EEZ-a je riječ, govori i interes i odlučnost zemalja da realiziraju taj cilj gotovo dvije godine prije predviđenog roka.

⁹ EFTA ima 25 Ugovora o slobodnoj trgovini (FTA) na snazi s 35 zemalja i carinskih područja. S Bosnom i Hercegovinom FTA je potpisan 1. siječnja 2015. godine. No, nastavlja i dalje uspostavljati sporazume sa zainteresiranim partnerima u cilju daljnjeg produblivanja gospodarske suradnje i proširenja trgovine i ulaganja.

u regionu, pa se ponovno uključuje SAD u „ekonomsko europsko jedinstvo“ i zajedno s Britanijom, Francuskom i zapadnom Njemačkom 1960. godine, pretvara OEEs u Organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Povećavaju broj na 20 zemalja, uključujući i SAD i Kanadu sa ciljem da se uz američku pomoć europskom gospodarstvu ostvari najveći održivi ekonomski rast i zaposlenost, unaprjeđenje slobodne trgovine, te podrška razvoju siromašnih zemalja koje nisu članice OECD-a.¹⁰

4. ZAHTJEV BRITANACA ZA ULAZAK U EEZ

„Postoji jedna stvar koju vi Britanci nikada nećete razumjeti, a to je ideja; postoji i jedna stvar u kojoj ste nenadmašni, a to su stroge činjenice. Mi ćemo izgraditi Europu bez vas, a onda ćete vi doći i pridružiti nam se.“ (Jovanović, M. 2004.) To je rekao Jean Monnet britanskoj delegaciji, dovodeći u pitanje i sumnjajući u iskrene namjere Britanije koja je svoj prvi zahtjev prema EEZ-u uputila srpnja 1961. godine, a Vijeće Ministara EEZ-a otpočelo pregovore o njenom prijamu. Nije bio usamljen, a konačno „veto“ na britansku inicijativu dao je tadašnji predsjednik Francuske general Charles de Gaulle. S jedne strane Njemačka je načelno bila sklona ulasku Velike Britanije u Zajednicu, no s druge strane, pozitivan val je dolazio i od zemalja Benellexa, a uključila se i treća strana, SAD, koja je najtoplije pozdravila ulazak Britanaca u Zajednicu. Unatoč svemu, a napose i spremnosti za prilagodbom zakonodavstva propisima Zajednice te naporima koje je Britanija učinila u komunikacijskoj strategiji u cilju podizanja razine svijesti svojih građana o značaju članstva u Zajednici (Mintas-Hodak, Lj., 2010.), pregovori za članstvo završavaju negativno 14. siječnja 1963. godine. De Gaulle članstvo u Zajednici uvjetovao je bezuvjetnim pristajanjem na sve uvjete koje pred Veliku Britaniju postavlja šest država članica, znajući pri tome da Britaniji, u suštini, želi biti prisutna u procesu odlučivanja u EU, ali bez prihvaćanja prevelikih obveza kako bi ostvarila značajan vlastiti manevarski prostor. S jedne strane članice su vjerovale u njegovo zaziranje od prijeteće „amerikanizacije“ Europe, koja se ogledala ponajprije u suradnji Velike Britanije sa SAD-om po pitanju nuklearnog oružja, a s druge strane držale su da svojom kategoričnošću zapravo, Francuska želi zadržati monopol na političku aktivnost Europe. De Gaulle je bio čvršći u svom stavu nakon što Amerikanci isporučuju Britancima Polaris rakete, približava se i zagovara jaču suradnju s Njemačkom i 1967. godine po drugi put stavlja veto na ulazak Britanaca u EEZ.

¹⁰ Danas OECD broji 35 zemalja, uključujući i EU, čiji je glavni zadatak ekonomska ekspertiza (statistički nadzor, analiza i prognoziranje ekonomskog rasta te istraživanje društvenih promjena ili evolucije trgovine, okoliša, poljoprivrede, tehnologije, oporezivanja i dr.) i favoriziranje gospodarske suradnje između razvijenih zemalja svijeta, ali mandat OECD-a pokriva i svu gospodarsku, socijalnu i ekološku problematiku, a posebno: poticanje održivog razvoja i zapošljavanja, poticanje porasta životnog standarda, održavanje financijske stabilnosti, potporu gospodarskom razvoju ostalih zemalja i doprinos rastu svjetske trgovine.

Ipak, Francuska nije mogla spriječiti dugoročno proširenje. Na Haškoj konferenciji na vrhu 1969. godine, nasljednik De Gaullea, Georges Pompidou, odlučio je prekinuti paralizu odnosa Zajednice i Velike Britanije te je pristao na proširenje koje će obuhvatiti Veliku Britaniju, Irsku, Dansku i Norvešku (1973., potonja je izostala). Pompidou je tako lansirao tzv. francusku inicijativu koja se sastojala od tri teme predviđene za raspravu na sljedećem sastanku šefova država i vlada Zajednice: dovršenje, produbljivanje, proširenje. (Mintas-Hodak, Lj., 2010.) Tom inicijativom otvorio je pitanje daljnjeg proširenja Zajednice:

- ◆ 1. siječnja 1981. (drugo proširenje) — Grčka pristupa Europskoj zajednici,
- ◆ 1. siječnja 1986. (treće proširenje) — Portugal i Španjolska pristupaju EZ-u,
- ◆ 1. siječnja 1995. (četvrto proširenje) — Austrija, Finska i Švedska pristupaju EU (Norveška je potpisala dogovor, ali ga nije ratificirala zbog ponovnog odbijanja pristupanju zajednici na referendumu),
- ◆ 1. svibnja 2004. (peto proširenje, prvi dio) u EU su primljene Cipar, Češka, Estonija, Litva, Latvija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Ovo je najveći broj država koje su odjednom primljene u EU.
- ◆ 1. siječnja 2007. (peto proširenje, drugi dio) — članice EU postaju Bugarska i Rumunjska.
- ◆ 1. srpnja 2013. (šesto proširenje) — članica EU postaje Hrvatska

Europa orijentira svoje tržište prema političkoj, ekonomskoj i monetarnoj uniji i pri tome se povezuje sa zemljama srednje i istočne Europe i Zajednicom neovisnih država kao i mediteranskim zemljama, a jedinstveno tržište postaje realnost. Prihvaćanjem izvješća, koje je pripremio predsjednik Europske komisije Jacques Delors 1989. godine precizira se uvođenje Ekonomske i monetarne unije (EMU). Delorsova vizija je bila potpuno integrirana Europska zajednica, pa je u prvom koraku njegov izvještaj značio „kompletiranje unutarnjeg tržišta“, u kojemu je iznio 300 potrebnih promjena (od kojih je 279 uključeno u „Jedinstveni europski akt“) odnosno prijedloga da se EZ pokrene iz kvazicarinske unije ka ekonomskoj uniji (Bodiroža, M. 2006.). Nakon usvajanja Jedinstvenog europskog akta, pod energičnim rukovodstvom Delorsa nastavljen je proces uklanjanja prepreka integriranja interesa i funkcija zemalja članica Europske zajednice, a kruna tog procesa je usvajanje Ugovora o Europskoj uniji u Maastrichtu, 7. veljače 1992. EU je utemeljena 1. studenog 1993. godine nakon ratifikacije tadašnjih dvanaest članica Europske zajednice: Belgije, Danske, Francuske, Njemačke, Grčke, Irske, Italije, Luksemburga, Nizozemske, Portugala, Španjolske i Ujedinjenog kraljevstva. Njihovi zajednički ciljevi su (Kandžija, V.; Cvečić, I., 2010.):

promicanje gospodarskog i društvenog napretka, posebno putem stvaranja područja bez unutarnjih granica,

- ◆ utemeljenje ekonomske i monetarne unije,
- ◆ uvođenje građanstva unije,
- ◆ afirmiranje vlastitog identiteta Unije na međunarodnoj sceni,
- ◆ očuvanje i razvijanje područja slobodne, sigurnosti i pravde,
- ◆ očuvanje cjelokupne pravne stečevine Unije.

5. REFERENDUM ZA IZLAZAK BRITANIJE IZ EEZ-A

Britanija je oduvijek bila nekako polu-odvojena od Europe (Jovanović, M., 2004.) i gledala je na Europu kao na francusko-njemačku „zavjeru“ dvojca koji nikada nije prihvatio pokušaje Britanije da se uključi u „samu jezgru“ koja bi se razvila u „tročlanu obitelj“. Stoga je Britanija EU prihvatila kao nešto neizbježno, a ne kao ideju koju treba primiti s oduševljenjem. Britance su tako, već 1975. godine, raspisali Referendum kojim su doveli u pitanje britanski ostanak u EEZ, a jedino pitanje, koje je bilo, glasilo je: “Mislite li da Ujedinjeno Kraljevstvo treba ostati zemlja članica Europske zajednice (Zajedničkog tržišta)?” Prije održavanja referenduma, većina stranaka i glavnih medijskih kuća podržavale su ostanak u EEZ-u, no unutar vladajuće laburističke stranke nastao je raskol na njihovom kongresu 26. travnja 1975. godine. Članovi stranke glasovali su protiv ostanka u EEZ-u u omjeru dva prema jedan. Čak i unutar kabineta prvog ministra Harolda Wilsona, ministri su se razdvojili u skupine onih koji su podupirali ostatak u Uniji i koji su se zalagali za napuštanje Unije. Od 23 ministara u vladi, 7 ministara bili su protiv ostanka u EEZ-u. Zbog ovog raskola unutar svog kabineta, Wilson je suspendirao kolektivnu dužnost ministara po ustavu, te je svakom ministru dao za pravo voditi kampanju po svojoj savjesti. Referendum se održao 5. lipnja 1975. godine i većina područja Ujedinjenog Kraljevstva glasovalo je za ostanak, osim Shetlandskog otočja i Vanjskih Hebrida koji su glasovali protiv. U zbroju svih glasova, ishod je bio da je narod htio ostati u EEZ-u.

Tablica 2: Referendumski rezultati iz 1975. godine

Glasovi za ostanak u EU	Da (%)	Glasovi ne	Ne (%)	Odaziv (%)
17.378.581	67,2	8.470.073	32,8	64,5

Izvor: obrada autora

Nakon referenduma iz 1975. godine podjele oko ulaska u EEZ-u u Britaniji su bile sve do izbora Margaret Thatcher, koja je žestoko potukla laburiste koji su bili protiv EEZ-a. „Stari duhovi“ protiv, bude se 1993. godine, nakon što EEZ prerasta u političku zajednicu, EU, što rezultira stvaranju novih stranaka s istaknutim stavom protiv EU.

Devedesete su stvorile uvjete za reformu Zajednice, koje su na „svjetlo dana“ iznijele još jedno britansko „polu-sudjelovanje“. Naime, 12 država članica nije moglo međusobno usuglasiti daljnji smjer europske socijalne politike, zbog odbijanja Ujedinjenog kraljevstva da se nadležnosti Europske zajednice prošire u socijalnoj sferi (u smislu da se unaprijedi zapošljavanje, pridonese poboljšanju radnih i životnih uvjeta, dijalogu zaposlenih s poslodavcima, unaprijedi socijalna zaštita, razvijaju ljudski resursi i pomogne socijalno uključivanje zaposlenih). Upravo taj dio tzv. *social chapter* trebao je biti dio Ugovora iz Maastrichta, ali je nakon protivljenja Britanije izostao. Bojazni Britanije su bile načelne i praktične. Načelne su bile da se troškovi poslovanja nepotrebno opterećuju, a praktične su značile da će Povelja negativno utjecati na broj zaposlenih generalno, a posebice u manjim firmama (Prokopijević, M. 2005.). Mogućnost britanskog izbjegavanja primjene „socijalnog odjeljka“ imala je čvrsto pokriće u Ugovoru koje nije ništa manje od pokrića za suprotnu odluku ostatka EU, odnosno s konstitucionalnog i zakonodavnog stanovišta sasvim je neuobičajeno i čak i asurdno da neko pravilo omogućuje i neku odredbu i negaciju te odredbe. Upravo je to moguće kada su duboka razmimoilaženja članica prisutna, što je, razvidno je, najčešće bilo u slučaju Britanije i ostatka Zajednice. Upravo zbog toga u socijalnoj politici uspostavljena su dva paralelna sustava. U jednom sustavu svih 12 članica ostalo je vezano za odredbe o socijalnoj politici koje su i prije bile sastavni dio UEZ, a u drugom se paralelnom sustavu svih 12 država članica usuglasilo da će Sporazum o socijalnoj politici obvezivati 11 država članica osim Ujedinjenog kraljevstva.

Još je u jednom zajedničkom sporazumu, Schengenskom, potpisanom 1985. godine, koji je predstavljao pravni osnov za postupno ukidanje unutarnjih graničnih kontrola između država potpisnica i uvođenje slobode kretanja za sva fizička lica – državljane država potpisnica Sporazuma, tj. država članica EU ili trećih zemalja, Britanija željela drugačiji tretman od ostatka EU. Pet godina poslije uslijedila je Šengenska konvencija, koja je stupila na snagu 1995. godine, a njome su uspostavljene mjere i garancije za provođenje slobode kretanja ljudi. Šengenski sporazum i Konvencija, zajedno s deklaracijama, odlukama i drugim aktima koji se odnose na slobodu kretanja, čine šengenski *acquis*. Protokolom uz Ugovora iz Amsterdama (1997./1999.) šengenski sporazum i ostali elementi šengenskog *acquis*-a uvršteni su u institucionalni i pravni okvir Europske unije i dio su prvog

stupa¹¹ EU (stup Zajednice).¹² Prvim potpisnicama Šengenskog sporazuma (Belgija, Francuska, Luksemburg, Njemačka i Nizozemska) postupno su se priključile 22 države članice EU te tri države nečlanice: Italija (1990.), Portugal (1992.), Španjolska (1992.), Grčka (1992.), Austrija (1995.), Danska (1996.), Finska (1996.), Švedska (1996.), Češka (2007.), Estonija (2007.), Mađarska (2007.), Letonija (2007.), Litva (2007.), Malta, (2007.), Poljska (2007.), Slovačka (2007.), Slovenija (2007.), te Island (1996.), Norveška (1996.) i Švicarska (2008.). Ovih 25 država čine tzv. šengensku zonu. Velika Britanija i Irska odlučile su se za djelimičnu primjenu šengenskog *acquis-a* i zadržale su kontrolu na unutrašnjim granicama. Usvajanje šengenskog *acquis-a* do pristupanja u Europsku uniju obveza je za svaku državu kandidatkinju za članstvo u EU.

6. EMS, EMU I BRITANIJA

Europa se u vrijeme britanskih turbulencija nosila s odsustvom monetarne stabilnosti, koordinacije ekonomskih politika, uzajamnog kreditiranja, te koordinacije rada centralnih banaka prilikom intervencije prema dolaru za koji je Europa vezala svoje valute, koje upravo sedamdesetih bilježe ekspanziju i izravno ugrožavaju vladajući dolar (povećava cijenu zlata). Upravo je to bio povod da se u prvom planu o osnivanju Europskog monetarnog sustava (EMS) razmatra 1978. godine u Kopenhagenu te zaduži stručnjake da riješe pitanje sustava, te se iste godine usvaja 'Rezolucija o uvođenju EMS-a'. EMS je stupio na snagu 1979. godine sa ciljevima: stabiliziranje deviznih tečajeva između članica EZ-a; doprinos jačanju međunarodnih monetarnih odnosa i davanje poticaja za daljni razvoj integracije. Krajem godine sve zemlje EZ pristupaju EMS-u osim Velike Britanije. No, Engleska funta je izvan sustava EMS-a ostala do 1990. godine. EMS je odigrao važnu ulogu pri stvaranju stabilnog monetarnog područja u Europi (Kandžija, V., Cvečić, I. 2010.). I kada se činilo da je stanje idilično, sustav EMS se raspao 1992. godine ispadanjem nekoliko valuta iz njega, tj. prekoračenjem dozvoljene razine flukturiranja (Prokopijević, M., 2005.), čime se uzdrmala jedinstvenost tržišta. Među valutama koje su ispale (lira, peseta, eskudos) bila je i britanska funta. Poslovni krugovi su smatrali da Velika Britanija nije željela održavati visoke kamatne stope, dok Italija, Portugal i Španjolska to nisu bile u mogućnosti. No, već se u tom razdoblju krenulo s uvođenjem jedinstvene valute. Prva etapa izgradnje EMU-a trajala je tri godine (srpanj 1990. do prosinac 1993.), a započela

¹¹ Za EU se kaže da podsjeća na prednji dio grčkog hrama koji leži na tri stuba. Ta slika počela se koristiti kako bi se opisala struktura Evropske unije uspostavljena Ugovorom o Europskoj uniji (1992./1993.): prvi stup – stup Zajednice, drugi stup – zajednička vanjska i sigurnosna politika, te treći stup – policijska i pravosudna suradnja u krivičnim stvarima (bivša suradnja u pravosuđu i unutarnjim poslovima)

¹² www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4879&langTag=bs-BA, dostupno (1. 7. 2016.)

je uvođenjem liberalizacije kretanja kapitala, usvojeni su nacionalni programi konvergencije, tj. usklađivanje i poboljšanje ekonomskih rezultata zemalja članica radi omogućavanja uvođenja fiksnog pariteta između valuta i uvođenja jedinstvene valute (Kandžija, V., Cvečić, I., 2010.). Drugu etapu (1993. do 1998.) obilježilo je uvođenje Europskog monetarnog instituta (EMI), odnosno dvije institucionalne promjene: reforma statusa nacionalnih središnjih banaka i nacionalnog zakonodavstva. Treća etapa odnosila se na stvarnu i konačnu primjenu EMU-a od siječnja 1999. godine, u okviru koje se utvrdio i novi kalendar uvođenja eura. Euro¹³ je uveden 1999. kao jedinstvena valuta koju (trenutno) dijeli 18 država članica Europske unije, a koje zajedno čine europodručje. Uvođenje eura predstavljalo je velik korak u europskoj integraciji: približno 333 milijuna građana EU-a sada ga upotrebljava kao svoju valutu. Dvije zemlje, nisu prihvatile euro, kao svoju valutu (Danska i Ujedinjeno kraljevstvo). U Ugovoru imaju klauzule o „izuzimanju” koje ih oslobađaju od sudjelovanja, dok ostale države članice (nekoliko njih koje su nedavno pristupile EU-u i Švedska) još moraju zadovoljiti uvjete za uvođenje.

7. BRITANSKI IZLAZAK IZ EU

Tony Blair u vrijeme svoje vladavine uspio je djelomično promijeniti britansku poziciju u EU, čak neki ekonomisti tvrde da je krajem 1998. godine Velika Britanija pod njegovim vodstvom učinila radikalni zaokret, posebice u svojoj deklariranoj potpori neovisnoj sigurnosnoj ulozi EU. Blairu se pripisuje da je vodio aktivniju europsku politiku, što su neki povezali s rastućom britanskom frustracijom u njezinim odnosima sa SAD-om.¹⁴ Ne treba zanemariti činjenicu da je pitanje vanjsko-sigurnosne politike, odnosno pitanje sigurnosti za Britaniju koja je stalna članica Vijeća sigurnosti UN-a sa snažnim potencijalom koji uključuje i nuklearno oružje, znatno razlikovalo Britaniju od većine država članica EU-a, u prije svega vojno-političkoj oblasti (stav Francuske prema Britaniji upravo je bio određen sigurnosnim pitanjem). Za Britaniju ovo pitanje, u kojemu pronalazi zajednički jezik ponajprije s Francuskom¹⁵, pitanje je „kooperacije“, a

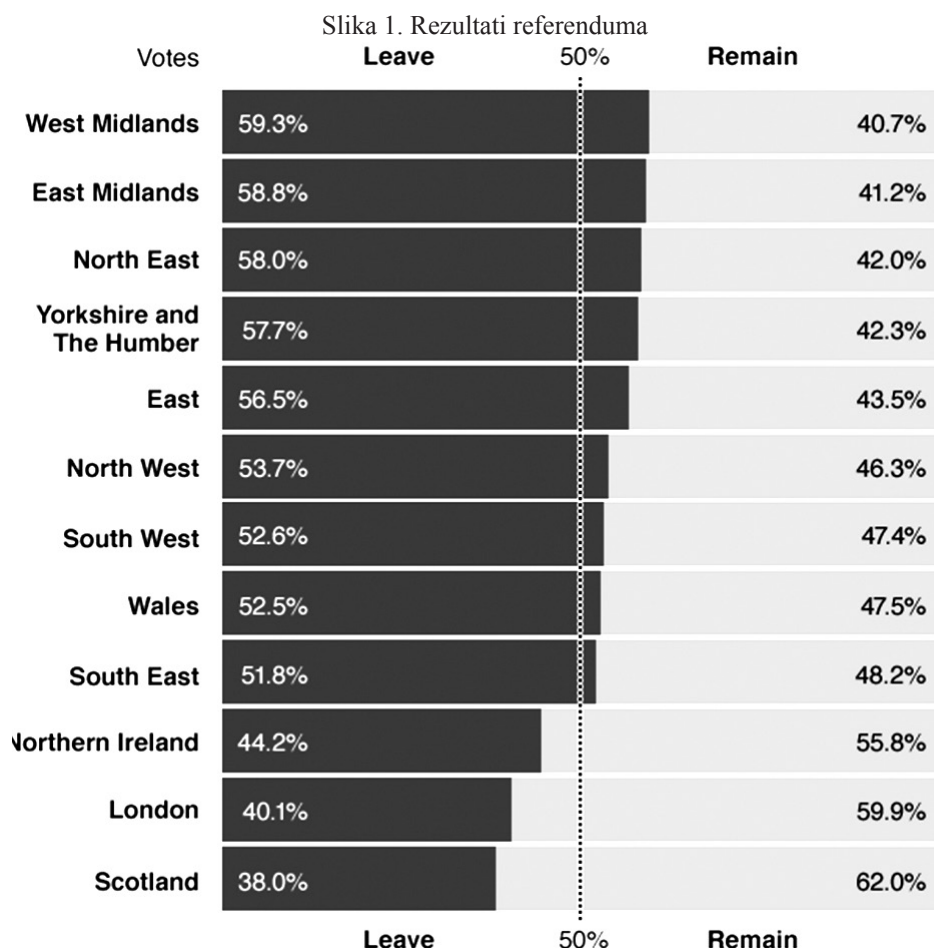
¹³ Kada je euro uveden 1. siječnja 1999. godine, postao je novom službenom valutom 11 zemalja članica, zamijenivši stare nacionalne valute – poput njemačke marke i francuskog franka – u dvije faze. Euro je prvo uveden kao obračunska valuta za negotovinska plaćanja i u računovodstvene svrhe, dok su se stare valute i dalje upotrebljavale za gotovinska plaćanja. Od 1. siječnja 2002. euro cirkulira u fizičkom obliku, u obliku novčanica i kovanica.

¹⁴ Dana 27. lipnja 2007. godine napušta položaj premijera Ujedinjenog Kraljevstva u korist svog stranačkog kolege Gordona Browna kojem je prethodno ustupio i položaj šefa Laburističke stranke. Istoga dana predstavnici UN-a, SAD-a, Europske unije i Rusije imenovali su Tonyja Blaira za svog posebnog izaslanika za Bliski istok. Gordon Brown 11. svibnja 2010. službeno je dao ostavku na mjesto premijera i predsjednika Laburističke stranke. Na mjesto premijera naslijedio ga je konzervativac David Cameron.

¹⁵ Francusko-britanskom deklaracijom od 4. prosinca 1998. godine počela je primjena odredbi Maastrichta i Amsterdama koje se tiču sigurnosne uloge EU.

ne „integracije“. Kako je Francuska posrnula u ekonomskoj trci i ostala daleko iza Njemačke, jedini pravi rival Njemačkoj ostala je Britanija. Ali, britanski lideri nakon Tonyja Blaira nisu bili dovoljno zainteresirani za punu suradnju te, iako su imali stvarne, fundamentalne prigovore, nisu se dovoljno trudili i počeli su povlađivati populističkim tendencijama kod kuće. S druge strane, Berlin je jačao u svakom pogledu, te na čelu s kancelarkom Merkel već šest godina vodi Europu. Neki ekonomisti tvrde da je tolika dominacija Njemačke izazivala nelagodu kod Britanaca, pa su morali napraviti korak unatrag. Na EU summitu početkom veljače 2016. godine premijer Cameron zadovoljan povlasticama koje je ispregovarao za Ujedinjeno kraljevstvo unutar EU u budućnosti, izjavio je da će podržati ostanak te zemlje na referendumu. Među ostalim, dogovoreno je da EU Britaniju neće siliti da uvede euro, da Britanija neće financirati pomoć ostalim članicama eurozone u slučaju nove krize te da radnici iz ostalih zemalja članica prvih nekoliko godina nakon dolaska u Ujedinjeno Kraljevstvo neće imati pravo na socijalne naknade. Britanija je također tražila mogućnost da skupina nacionalnih parlamenata može staviti veto na donošenje europskih zakona. Dogovoreno je da nacionalni parlamenti mogu zaustaviti neki europski zakon ako protiv bude 55% od 28 nacionalnih parlamenata, tj. njih 16. Cameron je također tražio niz pravno obvezujućih načela, poput izričite odredbe da EU ima više od jedne valute, da zemlje koje nisu članice eurozone ne mogu biti žrtve diskriminacije u odnosu na zemlje koje dijele zajedničku valutu i da britanski porezni obveznici ne plaćaju cijenu kriza u eurozoni. Postignuti dogovor ne omogućava Britaniji pravo veta na odluke eurozone.

Iako je Cameronu prijetnja referendumom, koju je plasirao prilikom osvajanja svog drugog političkog mandata, bila oruđe da se izbori maksimalno u pregovorima o novom posebnom statusu Britanije u EU, njegov ples na „rubu europske izolacije“ nadmašio je politički populizam kojeg je sam pokrenuo. Glasajući su, gotovo inercijom, nezaustavljivo krenuli prema izlasku iz EU. Na referendumu održanom 23. lipnja 2016. godine, glasovalo je više od 30 milijuna ljudi što je činilo 71,8% glasača, što je bio najveći odziv u UK od općih izbora 1992. godine. Britanci su odlučili: žele izaći iz EU, čemu svjedoče rezultati prikazani u slici koja slijedi.

Izvor: http://www.bbc.com/news/politics/uk_leaves_the_eu dostupno (30.6.2016.)

Brexit je utjecao na prve ekonomske udare kroz globalna tržišta i UK dionice, koje su odmah po prvim rezultatima imale najgori pad još od financijske krize, dok je funta pala na najnižu razinu od 1985. godine. Glavni problem se očekuju na pitanju zajedničkog tržišta, o čemu će tek odlučivati budući pregovori za britanski odnos s Unijom. Bruxelles će sigurno naplatiti visoku cijenu Britaniji želi li ostati na zajedničkom tržištu- najvećeg svjetskog trgovinskog bloka, s više od 500 milijuna ljudi – osobito što će tim obeshrabriti druge zemlje da napuste Uniju.

U Europi i Sjevernoj Americi jako je važan utjecaj garancija pristupa tržištu na stopu dugoročnih investicija namijenjenih izvozu. Ekonomisti se slažu da bi povlačenje tih garancija znatno smanjilo obujam trgovine, čak i kada bi bio

izbjegnut pravi trgovinski rat. Posljedica svega bi bila smanjena produktivnost u Britaniji. Postoji i realna opasnost da kompanije zbog neizvjesnosti budućnosti Britanije u EU, odlože ulaganja u tu zemlju. Ekonomist, nobelovac Paul Krugman¹⁶ tvrdi da će ekonomske posljedice Brexita biti loše, ali da će političke biti daleko gore. Mišljenja je da će Brexit ojačati najgore snage u britanskoj politici i dovesti do raspada te zemlje. Jedan od najistaknutijih hrvatskih stručnjaka za Europu Nevenko Šimac tvrdi da su Britanci tijekom svog boravka u Uniji, vrlo živo pazili samo na vlastiti nacionalni interes i vrlo rijetko na zajedničke interese. Opirali su se svemu vrednijem i važnijem na područjima solidarnosti i socijale, a posebno političke evolucije Europe. EU ih je zanimala, tvrdi Šimac, samo kao veliko, prošireno tržište, a ne kao zajednica naroda i vrijednosti. Politolog Anđelko Milardović ističe da je ovo pobjeda britanskih nacionalista i poraz kozmopolitske Europe koji će se odraziti i na sam politički sustav Velike Britanije, Škotska je već najavila referendum, očekuje se i referendum o spajanju Sjeverne Irske s Republikom Irskom, pa bi tvrdi Milardović ovo mogao biti Britanski autogol. Šimac svoje nezadovoljstvo britanskim izborom izražava i u bojazni da kontinent, koji živi 70-tak godina u miru, opet počne s neprijateljstvima i sukobima te da bi integracijske težnje mogle biti snažnije od dezintegracijskih, aludirajući pri tome, da je izgledno očekivati da svijet sutra može osvanuti s jedne strane s Vladimirom Putinom, a s druge s Donaldom Trumpom, što bi značilo da Europa u takvoj situaciji mora naći snage da održi mir, vrijednosti solidarnosti i supsidijarnosti. Povjerenik Europske komisije za financijsku stabilnost, financijske usluge i tržište kapitala, Britanac Lord Hill došao je u Bruxelles kao euroskeptik i netko tko je vodio kampanju protiv britanskog prihvaćanja eura. Pri ostavci na tu dužnost, unatoč svojim frustracijama, tvrdio je da je članstvo bilo dobro za poziciju Britanije u svijetu i dobro za britansko gospodarstvo. No, ono što je učinjeno ne može se poništiti i sada moraju raditi što je bolje moguće, na stvaranju novog odnosa s Europom.¹⁷

Eruopska komisija pak, jasno je naglasila da nema pregovaranja o budućnosti Britanije u EU prije primitka obavijesti o britanskoj namjeri da napusti EU prema članku 50. Ugovora o Europskoj uniji. Raspustila je radnu skupinu za strateška pitanja u vezi s britanskim referendumom, a na sva pitanja u vezi sa stanjem u Velikoj Britaniji jedino će moći odgovoriti Glavni tajnik Europske komisije.

¹⁶ Paul Robin Krugman U 2008. godini Krugman je nagrađen Nobelovom nagradom za ekonomiju za doprinos u *novim trgovačkim teorijama i novoj ekonomskoj geografiji*. Nagrađeni Krugmanov rad objašnjava obrasce međunarodne trgovine i geografske distribucije gospodarske aktivnosti, uz ispitivanje učinaka ekonomije razmjera i potrošačke preferencije za različitim proizvodima i uslugama.

¹⁷ https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/hill/announcements/statement-lord-hill-25062016_en, dostupno (1.7.2016.)

8. ZAKLJUČAK

Polupripadnost Europi, brojne turbulencije i konstantni *ples Britanije na rubu europske izolacije*, dobio je svoj epilog 23. lipnja 2016. godine kada su Britanci većinski odlučili napustiti EU. Za ekonomiste to je logičan slijed nakon više desetljetnog odupiranja za nju neliberalnim europskim integracijama, od formiranja Zajednice za ugljen i čelik, kada je London članstvo smatrao nepotrebnim, do traženja ulaska u tada prosperitetni ‘rastući’ EU, dok se ekonomija UK vremenom pogoršavala. Sumnju u britanske dobre namjere skinuo je Pompidou kada je pristao EU pridružiti Britance izmorene ekonomskim nedaćama i paralizirane štrajkovima. No, budući da su Britanci uvijek pretpostavljali atlantski aspekt svojih politika, i vanjske i ekonomske, onome europskom, imali su tijekom cijelog razdoblja svoga članstva manevarski prostor za inzistiranje na „posebnom statusu“ i sustavnom traženju privilegija. Naime, osvajanje drugoga političkog mandata, u čemu je bio neočekivano uspješan, posljedni premijer u čijem mandatu je Britanija bila u EU, Cameron vezao je uz obećanje o provođenju referendumu o izlasku Britanije iz EU. Prijetnja referendumom bila mu je oruđe za to da izbori maksimalno u pregovorima o novom posebnom statusu Britanije u EU, ali ne i da nastavi svoju igru balansiranja sa svojim oponentima i njihovim pristalicama te rastućim nezadovoljstvom s ostankom u EU.

Predsjednik Europske komisije Jean-Clude Juncker ustvrdio je kako Komisija ne može biti odgovorna za ishod referendumu u Ujedinjenom Kraljevstvu, te da se taj rezultat treba pripisati i dugogodišnjem stvaranju negativne slike o EU na temelju izmišljotina. Nobelovac Paul Krugman tvrdi da je Brexit fantastičan događaj, na sasvim pogrešan način. Prema Krugmanu, mnogo ljudi je zaslužilo svaku osudu, od Davida Camerona, koji će ostati upamćen kao čovjek koji je riskirao raspad Europe i svoje zemlje radi kratkoročne političke dobiti, do „zlobnih“ urednika britanskih tabloida koji su pumpali javnost gomilom laži.

Nobelovac Krugman drži da su najveće greške europske konstrukcije bile: usvajanje eura bez dublje analize i plana o tome kako će jedinstvena valuta funkcionirati bez jedinstvene vlade; uvođenje slobodnog kretanja radne snage između kulturno različitih zemalja s velikim razlikama u primanjima te da je Brexit, u velikoj mjeri, posljedica tih nerješениh problema koji su doveli do gubitka kredibiliteta EU. Znanost i javnost je podijeljena. Jedni su skloni pretpostavci da će Brexit ipak najviše štetiti samoj Britaniji, drugi tvrde da bi ovo moglo dovesti u pitanje zajedničku europsku politiku proširenja na zapadni Balkan što bi automatski otvorilo vrata geopolitičkim ambicijama Rusije, dok treći tvrde da će se Europa s Njemačkom i Francuskom na čelu uspjeti oduprijeti sada već, s pravom može se reći, snažnim, dezintegrirajućim grupacijama.

LITERATURA

1. Hadžiahmetović, A.: Ekonomija Evrope, Sarajevo, 2005.
2. Mintas-Hodak, Lj. i su.: Europska unija, Mate Zagreb, 2010.
3. Prokopijević, M.: Evropska unija, Beograd, 2005.
4. Jovanović, M.: Evropska ekonomska integracija, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, 2003.
5. Bodiroža, M.: Evropska unije od 1957. do 2006., Glas Srpski, Grafika, Banjaluka, 2006.
6. Kandžija, V.; Cvečić, I.: Ekonomika i politika Europske unije, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2010.
7. <http://geopolitika.news/>
8. <http://www.nytimes.com/>
9. https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/hill/announcements/statement-lord-hill-25062016_en
10. <http://kaptol ofs.hr/wp-content/uploads/2009/03/o-predavacima.pdf>
11. https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Krugman
12. <http://hr.n1info.com/a132128/Svijet/Svijet/Povijest-napetih-odnosa-EU-i-Britanije-od-1950-tih-do-danas.html>
13. http://hr.wikipedia.org/wiki/Gordon_Brown
14. http://hr.wikipedia.org/wiki/Tony_Blair
15. http://ec.europa.eu/economy_finance
16. www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4879&langTag=bs-BA
17. <http://hr.wikipedia.org/wiki/Brexit>
18. www.efta.int/
19. http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/

Žana Mrkonjić, Ph.D., Assistant Professor
University of Mostar, Mostar, B&H
zana.mrkonjic@sve-mo.ba

FROM BRITISH CONSTANT HALF-BELONGING TO (FULL EXIT FROM EU) BREXIT

Review

Abstract

Great Britain has decided to leave EU on the referendum. From the first economic borrowing, it has shown interest exclusively for making liberal integration in which British would keep their autonomy, rejecting reciprocity in any matter. Inadequate market size has caused unsatisfactory growth and development, but also implicated application for membership in European integrations. The half-belonging to the EU and open preference to the USA on one side and continuous growth of euroskepticism on the other side have resulted in BREXIT, ie. in referendum that has shown negative British attitude towards the stay in EU and has determined decade popularized attitude that EU project is against people's interest and their sovereignty. This work is some kind of analysis of Great Britain's behaviour and role in European integrations from first European borrowings to the referendum decision about BREXIT.

Keywords: *Great Britain, European integrations, BREXIT*

JEL: F36, F40